

Pedagoga profesionālā atbildība Latvijā

Ivans Jānis Mihailovs¹, Aira Aija Krūmiņa²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Komunikācijas studiju katedra

² Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

Ievads. Pedagoga profesionālā atbildība ir noteikta Izglītības likuma 51. panta otrajā daļā: “[...] pedagogi ir atbildīgi par savu darbu, tā metodēm, paņēmieniem un rezultātiem”. Jēdziens “atbildīgi” nozīmē, ka pedagoga darbība nav tik absolūti brīva un radoša, kā tas sākotnēji varētu likties, bet uz to attiecas virkne ierobežojumu, par kuru saturu un formu pēdējā laikā ir bijis diezgan daudz diskusiju. Arī pedagoģiskajā praksē (pašu pedagogu vidū), kur pastāv vienprātība pedagoga darba, metožu un paņēmieni izpratnē, nereti pietrūkst vienprātības par pedagoga darba rezultātu izpratni.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Analizēt pedagoga profesionālās atbildības izpratni Latvijas Republikā, identificējot būtiskākos pedagoga profesionālās darbības aspektus / ierobežojumus. Pētījumā tika analizēti normatīvie akti, vispārējās izglītības iestāžu darbības prakses un pedagoģu viedokļi.

Rezultāti. Jēdziens “rezultāts” ir daudzveidīgi interpretējams izglītības / pedagoģiskajā praksē. Mūsdienu pedagoģija atzīst, ka izglītības (mācību un audzināšanas) process ir vērtējams kā nepārtraukta pedagoģu, citu izglītības iestāžu darbinieku, izglītojamā, viņa klases / skolas biedru, vecāku, un citu izglītībā iesaistīto personu mijiedarbība. Tādējādi pedagogs vairs nav vienīgais izglītības ieguves procesa subjekts, un viņa atbildība par izglītības rezultātiem nav skatāma atrauti no citu personu (līdz)atbildības. Pedagoģa darbība, līdz ar to arī atbildība, ir cieši saistīta ar izglītojamā līdzšinējiem sasniegumiem, ģimenes un citu pedagoģu ieguldījumu, kā arī ir balstīta vispārējā izglītojamā attīstībā / kompetencē. Tādējādi, jo savlaicīgāk tiek konstatētas problēmas konkrēta izglītojamā intelektuālajā, emocionālajā vai fiziskajā attīstībā, jo diskutējamāka ir pedagoga atbildība par šī konkrētā izglītojamā mācību rezultātiem. Protams, ka pedagoga profesionālā atbildība atbilstoši Izglītības likumā noteiktajam ietver arī Latvijas Republikas Satversmē noteikto vērtību – patriotisma, piederības savai valstij nostiprināšanu. Tas nozīmē, ka pedagogam ir ne tikai jācieņa un jāievēro šīs vērtības pašam, bet ar savu rīcību jāveicina minēto vērtību izpratne un nostiprināšanās jaunajā paaudzē. Vienlaikus atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktajam pedagoga profesionālajai darbībai ir jāizstāvē bērna tiesības un jāizsargā bērna intereses. Pedagoģam būtiska ir ne vien viņa profesionālā kvalifikācija, bet arī personības raksturojums, jo mācību procesā pedagoģam ir jābūt kā piemēram izglītojamajiem. Tas nozīmē, ka pedagoģam ir jāatbilst gan profesionālajām, gan arī augstām morāles un ētikas prasībām.

Pedagoģam arī ārpus sava darba laika jāievēro pedagoga profesijai noteiktie uzdevumi, pienākumi un ierobežojumi, jāievēro pedagoga profesionālās ētikas normas, apzinoties, ka viņa ārpus tiešajiem darba pienākumiem (ikdienā, sadzīvē) paustais viedoklis un rīcība var būtiski ietekmēt izglītojamo vērtību sistēmu un attieksmi pret sabiedrībā notiekošiem procesiem.

Secinājumi. Vērtējot pedagoga profesionālo atbildību kopumā, redzams, ka pedagoga darbība ir pakļauta virknei ierobežojumu (tiesiskajiem, intelektuālajiem, ētiskajiem, sociālajiem u. c.). Vienlaikus tā ir vērsta ne tikai uz to, lai nodrošinātu obligāto izglītības standartu un izglītības programmu prasības, sniegtu iespēju katram izglītojamajam mācīties atbilstoši viņa interesēm un spējām, bet iespējami stingri ievērojot bērna tiesības un intereses, iesaistītu viņu izglītības ieguvē, ļaujot justies līdzatbildīgam gan par mācīšanās procesu, gan par tā rezultātiem.